Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ!

ЭНСИЭЛИ

о Нам улууһун хаһыата о

1935 сыл алтынньы 5 күнүгэр төрүттэммитэ

2005 с. Олунньу 5 күнэ чэппиэр № 15 (9499)

60 сыл анараа өттүгэр

АРҮАА — БЕРЛИН ДИЭКИ!

Олунньу саҥатыгар Висло-Одерскай операция ситиһиилээхтик түмүктэммитэ. Бу кыайыы түмүгүнэн Москваҕа 25 төгүл салют ыытыллыбыта. Польша сүрүгэр 600 тыһ. тахса советскай саллааттар уонна офицердар тыыннарын толук уурбуттара.

Оттон Илиҥҥи-Прусскай операция түмүгэр фашистар хоту уонна хотугулуу-арҕаа куотар аакка барбыттара. Иккис Белорусскай фронт чаастара Балтийскай муораҕа чуҕаһаабыттара.

Олунньу 4-11 күннэригэр Крымҥа Ялта куоракка ССРС, АХШ уонна Англия баһылыктара Сталин, Рузвельт, Черчилль кыттыылаах иккис конференция буолбута. Онно гитлеровскай Германия капитуляциятын ыпыныы туһунан кэпсэппиттэрэ, Германия территориятын оккупациялааһын уонна хонтуруоллааһын туһунан быһаарсыбыттара.

Илиҥҥи-Померанскай операция түмүгэр тохсунньу бүтүүтэ 38 дивизия уонна 6 бригээдэ састааптаах «Висла» диэн өстөөх бөлөҕө тимир ытарчаҕа киирбитэ.

Тохсунньу-олунньу ыйдарга 4-с Украинскай уонна 2-с Украинскай фроннар кимэн киирэннэр Словакия улахан өттүн босхолообуттара. Уопсайынан 1945 сыл саҥатыгар советскай армия тыыл көмөтүнэн топору сэбилэнэн-сэнилэнэн, аатырбыт полководецтар Жуков, Рокоссовскай, Конев, Еременко, Малиновскай, Баграмян талаанналаах салайыыларын түмүгэр кыргыыы хас мүнүүтэтин, чааһын, күнүн ахсын Кыайыы күнүн чуҕаһатан иһэллэрэ.

Улуус баһылыгын дьаһала

БЭЙЭНИ САЛАЙЫНЫЫ ОЛОХТООХ ОРГАННАРЫН НЭҺИЛИЭКТЭРИНЭН ТЭРИЙИИ ТУҺУНАН

«РФ олохтоох бэйэни салайыныы тэрээһинин уопсай принциптэрин туһунан» 6.10.2003 с. 131-ФЗ №-х Федеральнай Сокуону уонна «2005 с. саҥа тэриллэр олохтоох муниципальнай тэриллиилэр олохтоох бэйэни салайыныы органнарын үлэлэрин тэрийиигэ государственнай былаас уонна СР олохтоох бэйэни салайыныы органнарын мероприятиеларын былаанын туһунан» 6.01.2005 с. 4-РП №-х Саха Республикатын Президенин ыйааҕын олохтох киллэрэр инниттэн дьаһайабын:

1. «2005 с. «Нам улууһа» МТ олохтоох бэйэни салайыныы органнарын 2005 с. нэһилиэктэринэн тэрийиигэ мероприятиеларын былаанын» бигэргэтэргэ.

2. «Нам улууһа» МТ олохтоох бэйэни салайыныы органнарын нэһилиэктэринэн тэрийии мероприятиеларын былаанын туолуутун бэрэбиэркэлээһини олохтоох дьаһалталары кытта үлэ отделыгар (Макарова М.С.) суҥтэрэргэ.

3. Бу дьаһал туолуутун хонтуруолун баһылык солб. А.Г. Новгородовка суҥтэрэргэ.

«Нам улууһа» МТ баһылыга Д.П. КОРЯКИН

ОЛОХТООХ БЭЙЭНИ САЛАЙЫНЫЫ ОРГАННАРЫН НЭҺИЛИЭКТЭРИНЭН ТЭРИЙИИ БЫЛААНА

1. Бэйэни салайыныы органнарын нэһилиэктэринэн тэрийии боппуруоһуттан референдум ыытыы туһунан нэһилиэннээ инициативатын хонтуруоллааһын уонна сүрүннээһин — тохсунньу-кулун тутар.

2. «Нам улууһа» МТ устаабын «РФ олохтоох бэйэни салайыныыны тэрийии уопсай принциптэрин туһунан» федеральнай сокуоҥҥа сөп түбэһиннэриилунньу 20 күнэ-от ыйын 1 күнэ.

3. «Нам улууһа» МТ 2006 с. социальнай-экономическай сайдыытын билгээһинин бэлэмнээһин уонна көмүскээһин-бэс ыйын 15 күнүгэр диэри.

4. «Нам улууһа» МТ 2006 с. бюджетын бырайыагын оҥоруу — от ыйа-атырдьах ыйа.

5. Бэрэстэбиитэллээх органнар депутаттарын муниципальнай быыбарыгар уонна саҥа тэриллибит тыа сирин нэһилиэнньэлээх пуннарын олохтоох бэйэни салайыныы талыллыбыт дуоһунастаах сирэйдэрин быыбардыыр хампааннаны тэрийии уонна ыытыы — атырдьах ыйа-алтынньы.

6. Саҥа тэриллибит тыа сирин нэһилиэнньэлээх пуннарын быыбардаммыт дуоһунастаах сирэйдэрин муниципальнай быыбарга куоластаахын-алтынньы 16 күнэ.

7. Куоластааһын түмүктэрин таһаарыы уонна муниципальнай быыбар түмүгүн биллэрии — алтынньы 20 күнүгэр диэри.

8. Саҥа тэриллибит тыа сирин нэһилиэнньэлээх пуннарын бэрэстэбиитэллээх органнарын бастакы мунньахтарын тэрийиигэ уонна ыытыыга кыттыы. «Нам улууһа» МТ олохтоох бэйэни салайыныы органнарын (нэһилиэктэр дьаһалталарын) территориальнай подразделениеларын сарбыйыы туһунан быһаарыы ылыныы-алтынньы 30 күнүгэр диэри.

9. «Нам улууһа» МТ территориальнай подразделениеларын толорор органнарын салайааччыларыгар уонна үлэһиттэригэр сарбыйыы барарынан сибээстээн кинилэри үлэлэриттэн босхолуур туһунан сэрэтии туттарыы-1-кы сессия кэнниттэн 2-с күнүгэ, алтынньы 30 күнүттэн хойутаппакка.

10. Саҥа тэриллибит тыа сирин нэһилиэнньэлээх пуннарын бэрэстэбиитэллээх органнарын устав, олохтоох бюджет, баай-дуол, нолуок олохтонуутун уонна хомуурун туһунан боппуруостары дьүүллэһэр уочараттаах сессияларын ыытыы-сэтинньи 30 күнүгэр диэри.

11. «Нам улууһа» МТ уонна нэһилиэнньэлээх пуннар икки ардыларыгар боломуочуйалары уонна баайы-дуолу тыырсыы-ахсыннары 30 күнүгэр диэри.

12. Правопреемство күүһүгэр тахсар эбээһинэстэр передаточнай (разделительнай) акталарыгар илии баттааһын-ахсыннары 30 күнүгэр диэри.

13. «Нам улууһа» МТ нэһилиэктэрин дьаһалталарын сарбыйыы туһунан быһаарыыны ылыныы-ахсыннары бүтэһик декадата.

14. Саҥа тэриллибит тыа сирин нэһилиэнньэлээх пуннарыгар муниципальнай сулууспа дуоһунастарыгар конкурс түмүгүнэн үлэһиттэри ылыы-ахсыннары.

15. Нэһилиэк дьаһалталарын үлэһиттэрин сокуонунан көрүллүбүт компенсацияларын төлөөн туран уураты-сэрэтиини биэрии кэнниттэн 2 ый буолан баран.

Кыстык: балаһыанньа хайдаҕый?

СҮӨҺҮ УОННА СЫЛГЫ ТУРУГА МӨЛТӨӨТӨ, КҮӨХ ОККО ДИЭРИ ӨССӨ ДА ЫРААХ . . .

Быйылгы кыстык бастакы аҥара түмүктэнэн эрэр. Кырыымчык астаах-үөллээх, хапын хаардаах, тыаллаах-тибиилээх кыстык иккис, ыарахан аҥара хаалла. Ааспыт нэдиэлэҕэ 6 ынах сүөһү, 18 сылгы (үксэ тыйдар), оп иһигэр II Хомустаахха 10, Түбэҕэ 5, Көбөкөҥнө 3 төбө көнньүнэн өлпүлэр. Билиҥҥи туругунан улууска мөлтөх туруктаах 359 ынах сүөһү уонна 583 сылгы баар. Бу үксэ аһылыкка киирбэтэх эдэр сылгылар. Бүгүҥҥү туругунан аһылыкка 1069 сылгы киллэриллиннэ.

Мантан саас сүөһү туруга өссө мөлтүүр кутталлаах. Аны ынах төрөөһүнэ саҕаланна. Улуус үрдүнэн 239 ынах төрөөтө. Онон үчүгэй хаачыстыбалаах элбэх, ингэмтиэлээх аһылык мантан саас баара наада. Бу күннэргэ 5-6 биэ төрөөтө. Ол эрээри аһылык мөлтөҕүн, хаар халыҥын охсуутугар 11 биэ кулуннаата. Мантан саас сылгылары эбии аһылыкка киллэрии күүтэр. Холобур, «Модут» МУП-ка сылгылар аһылыктарыгар анаан талаҕы кырбатыы үлэтэ саҕаланна. Кырбаммыт талаҕы эбиэскэ кыратык булкуйдахха сылгы үчүгэйдик сиир. Үөрэннэҕинэ талаҕы аҥардастыы да сиир буолар. Онон «Модут» МУП-тан сайаапкалаан, төлөөһүнүн быһаарсан кырбаммыт талаҕы ылыахха сөп. Дьокуускай куораттан ЯНИИСХ оҥоһуллубут битэмииннээх минеральнай эбии аһылык тахсыахтаах. Ону элбэх сылгылаах, сүөһүлээх хаһаайыстыбаларга түҥэтиллиэҕэ.

Хаар олус халыҥынан сүөһү аһылыгар оту тиэйиигэ элбэх ыарахаттар үөскээтилэр. Биир кэбиһиилээх оту икки трактор соһор буолан уматык ороскуота 2-3 бүк үрдээтэ. Онон бөдөҥ хаһаайыстыбалар туруорсууларынан тыа хаһаайыстыбатын министерствотыттан уматыгы кэпсэтэн ыллыбыт уонна Хамаҕаттаҕа баар заправкаттан кэлэр субсидия суотуттан иэс уматыгы хаһаайыстыбалар ылаллар.

Тыа хаһаайыстыбатын министрин бириксэһинэн ылыллыахтаах бородууксуйаҕа бэриллэр субсидия суотугар ГСМ-ы, техника саппаас чааһын, комбикорманы биэрии ситимэ оҥоһулунна. Онон тыа хаһаайыстыбатын тэрилтэлэрэ, баанынай хаһаайыстыбалара тыа хаһаайыстыбатын управлениетыгар кэлэн документ оҥорсон материальнай хаачыйыыга киириэххитин сөп. Бу күннэргэ Намнааҕы комбикорму оҥорор заводка ынах сүөһүгэ аналлаах комбикорм оҥоһуллар. Ону үөһэ ахтыллыбыт бириксэскэ олоҕуран ылыахтыгын сөп. Тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатын туттарар бары хаһаайыстыбаларга сөптөөх көмө оҥоһуллара былааннанар.

Андрей БОЧКАРЕВ,
улуус баһылыгын бастакы солбуйаччы

Сайын хайдаҕый даҕаны, кыстык оннук буолар диэн тыа сирин дьоносэргэтэ мээнэҕэ бэлиэтээбэттэр. Ол курдук, ааспыт сайын өтөрүнэн буолбатах тымныы уонна сир-сир аайы сороххо олус ардахтаан, халаан уута хаста даҕаны халыйан тахсан, онтон

сорохторго төттөрүтүн курааннаан дьикти дьыл ааспыта. Күһүн эрдэ кэлэн, хайы-үйэ балаҕан ыйын 28 күнүгэр бастакы элбэх хаар түһэн баран ууллубакка тымныйан, республика тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанар улуустарыгар ынах сүөһүнү хотоҥҥо киллэрэн эрдэттэн эбии аһатан барыллыбыта.

Салгыы кыстык икки бастакы ыйыгар бу кэм нуорматын хас эмэ төгүл аһардар халыҥнаах хаар түспүтэ, онон кыстык бастакы ыйдарыттан сылгы хаһыытыгар эмиэ уустук балаһыанньа үөскээбитэ. Ордук илин энэр улуустарыгар сылгы хаарга өрөҕүтүнэн түһэ сылдьар буолан уонна оту тиэйиигэ хайтараһын, бытаарыы тахсан манна кыстык хара ааныттан ыарахан буолбута. Ол курдук, Таатта, Чурапчы, Уус-Алдан, Мэнэ-Хаҥалас улуустарыгар министерство специалистара хаар халыҥын кээмэйдээһиннэринэн сорох сиринэн 70-тан тахса см. хаар түспүтэ бэлиэтэммитэ. Итинник балаһыанньа сайын ууттан халаанналаабыт Верхоянскай, Муома улуустарыгар эмиэ сытыырхайбыта: 15-20 цн. кээмэйдээх оту оннуттан хамсатар туһугар икки МТЗ трактор ирдэниллэр буолбута. Онон оту тиэйиигэ уматык ороскуота биллэ улаатан 70-80% буолла. Манныык уустук балаһыанньа үөскээн сылгыны кыттта дьиэ таһыгар тутан эбии аһатыы тэрилиннэ.

Кыстыкка 303,5 тыһ. төбө ынах сүөһү, 136,5 тыһ. төбө сылгы киирбитэ. Зоотехническай нуорманан кыстык саҥатыгар эбии аһылыгынан хаачыллыы 51,4% (былырыын 53,4%), ол иһигэр отунан 77,0%, сүмэһиннээх аһылыгынан 17,6% уонна уотурбанан 16,3% (былырыын ити көрдөрүү 79,3%, 14,2%, 18,0% тэҥнэспитэ) буолбута. Биир усулуобунай төбөө 8,7 центнер кормовой единица тиксэрэ (былырыын 9,1 к.е.). Кыстыкка уопсайа 503,4 тыһ. тонна от бэлэмнэниллибиттэн түөрт ый иһигэр республика бары категориялаах хаһаайыстыбаларыгар 265,7 тыһ. тонна от, ол эбэтэр уопсай кээмэйтэн 51% ороскуоттанна.

Бүгүҥҥү туругунан улуустарынан балаһыанньа маннык:

Илин энэр улуустарга ыксаллаах быһыы-майгы кэлин, оту, эбии аһылыгы тириэрдии кэннэ, арыый даҕаны намыраата диэххэ сөп. Ол эрэн, хаһан сүөһү этэҥҥэ күөхтэ үктэниэҕэр дылы уоскуйар табыллыбат, министерство ыксаллаах балаһыанньаҕа штаба үлэни күн аайы билсэ, сүрүннүү уонна дьаһайа олорор.

Мэнэ-Хаҥалас улууһугар оту лабораторнай чинчийии түмүктэринэн сылгыны эбии аһатыыга окко кальций уонна фосфор тиийбэтэ көһүннэ. «Суола» ТХПК, Герой Попов аатынан сылгыны иитэр собуоттан, Балыктаахтан, Төнүлүттэн сылгылары өрүс арыыларыгар үүрэн эрэллэр. Чурапчы улууһугар эбии аһатыыга 3100 төбө сылгы (28,4%), ол иһигэр 2086 төбө улахан сылгы киирдэ. Амма уонна Таатта улуустарыгар сылгы хаһыытыгар эмиэ итинник уустук хартыына баар.

Ветеринария департаменын даанайдарынан илин энэр улуустарга аһаах, мөлтөх туруктаах сылгы ахсаана барыта 972 төбөҕө тиийдэ, ол иһигэр Тааттаҕа 585, Мэнэ-Хаҥаласка 81, Уус-Алдаҥҥа 22, Аммаҕа 40, Чурапчыга 245 төбө. Мөлтөх туруктаах ынах сүөһү ахсаана 699 төбө, эмиэ улуустарынан ыпан көрдөхтө маннык: Аммаҕа 62, Тааттаҕа 130, Мэнэ-Хаҥаласка 219, Уус-Алдаҥҥа 134, Чурапчыга 154 төбө.

(Бүтүүтүн 4-с стр. көр)

Умнуллубат кэрэ түгэннэр

ИЛЬИЧ ЛААМПАТЫН СЫРДЫГА

80 сыл анараа өттүгэр, олунньу 7 күнүгэр, 100 электрическэй лаампа Нам сэлиэннэтигэр сандаара тыкпыттара. Ити электроэнергияны туһаныы бастакы көстүүтэ олохтоохтору улаханнык соҕуппута даҕаны, үөрпүтэ даҕаны.

Мин электролаампа уота чаҕылыйа түстэҕинэ, эбэтэр сымнаҕас сылаас лэппиэскэни сии олорон, махтана саныыр биир ытык кырдьаҕаһым Аргунов Дмитрий Ионович-Басхарай буолар. Кини били запорожецтар курдук киэҥкуоҥ ыстаана, мээккэ бурдугунан бүрүллүбүт будьурхай баттаҕа, улахан хамсата, Тарас Бульбаны санатар намыһах модьу-таҕа көрүгэ харахпар көстө түһэргэ дылы. Ити кини үлэлэтэр паровигар колхозтаахтар көлөһүн күннэригэр аахсан ылбыт сиэмэлэрин мээккэлэтэллэрэ. Төһөлөөх мин курдук суоруна бурдук тардан муҥнанар дьону босхолообута буолуой? Паровик тас өттүгэр циркулярка эрбиилээҕэ, онон бэйэтигэр оттук маһы эрбэтэллэрэ.

Т.И. Замятин «Эҥсизли хочото» диэн кинигэтигэр «1925 с. Намҥа паровой молотилканы Арҕаа Хаҥалас Хачыкаатыттан Д.И. Аргунов уонна С.С. Эверстов уунан уһааран аҕалбыттарын, М.П. Четвертаков маастардааһынынан туруоран, күһүҥҥү бурдук тардыытыгар үлэлэппиттэрин, Өктөөп бырааһыннааҕар 100 точкаҕа Ильич лаампаларын сандаардыыбыттарын суруйбут, онон быйыл электроуот кэлбитэ 80 сыла туолар эбит.

Ити паровик кэнниттэн урукку та МТС-ка 35 кВт күүстээх электростанция үлэҕэ киирбит. Дьэ, ити электростанция сарсыарда аайы үстэ 8, 8.30., 9 чааска хаһыытыыра. 8.30 чаастаах хаһыыны училище ойуурун хоту уһугар көмүллэ сытар М.П. Четвертаков уҥуоҕар тийийэ иликпитинэ иһиттэхпитинэ «чэ, син-биир хойутаатыбыт» диэн холкутуйар буоларбыт. Басхарай барахсаны кытта айах атан кэпсэтиэхтээҕэр ыкса аттыгар чугаһаабатах киһим да, хайдах эрэ ис-испиттэн ытыктыырым, толлорум да диэххэ сөп. Кини модьу-таҕа да буоллар биир сиргэ сүгүн турбат, адьас ртуть курдук иннэ тиийэн үөһэ тахсар, тугу эрэ буккуһар, манна сүүрэн кэлэн күлүүһүнэн буолта эрийэр буолара.

Хамаҕаттаҕа 1950 с. диэки кини маастардааһынынан Белоусов Терентий Егорович, электрик Москвитин Константин Егорович уонна Шишкин Иван Петрович электростанция туруорбуттара. Киэһэ уот чаҕылыйа түспүтүгэр эмээхситтэр өмүрэ, оҕолор үөрэн, манна эмиэ сырдык диэн, муостаҕа төкүнүһэ сылдьыбыттара.

Салбаҥҥа 1960 сыллар диэки ким эрэ диэн (аатын өйдөөбөппүн) нуучча маастардааһынынан Аммосов Иннокентий Трифонович-Төгүрүк Киэсэ кыра дизельнэй станциянан уот биэрэн дьону соҕуппуттара. Кини кэнниттэн Протопопов Наум Николаевич үлэлээбитэ. Ленин аатынан колхоз председателэ Шацошников Иннокентий Михайлович: «Бу турбут станция кыамтата кыра. Кэнники Салбаҥ сайдыа, улаатыа, киһи элбиэ, колхоз үүнэр-сайдар сирэ бу, онон улахан станцияны таһаарыахпыт», — диэн ырааҕы таба көрөн эппитэ уонна онтун толорон улахан кыамталаах электростанцияны ыыппыта.

Манна дизелиһинэн бары идэҕэ дьоҕурдаах Авксентьев А.Р. буолара, кэлин кинини тракториһынан, суоппарынан үлэлэппиттэрэ. Уҥуннук уонна дьоҕуннук үлэлээбит дизелистэринэн Шишкин И.П., Протопопов В.П. буолаллар. Этиллибит чааска диэри эҥкилэ суох үлэлэтэн баран киэһэ оруобуна 11 чааска уоту ылаллара. Намтан Салбаҥҥа тахсарга «оо, киэһэ уоттаахха тиийбит киһи» диэн баҕа баһаама, уоту баттаһа тиийэн аһаатаххына, олус үөрүүлээх буолара. Сарсыарда лоп курдук 6-ҕа уот сандаарыс ґынар, киэһэ 11 ч. ныын ґына мэлийэр. Үлэлэрин быыһыгар алдьаммыт, умайбыт, хампы тоҥмут электростанциялары өрөмүөннүүллэрэ. Саппаас оҥостобут дииллэрэ да атын сиргэ станция наада диэн илдьэ бараллара, алдьаммыты аҕалаллара, эмиэ түбүк үөһүгэр түһэлларэ, үлэ көстүбүтүгэр үөрэр курдуктара.

Хара өлүөхтэригэр диэри станция диэн баран били муннукка ытаабыт диэбиккэ дылы дьон этилэр. Дэлэҕэ да тиһэх күннэригэр станция уота чыпчыҥнаатаҕына турар да кыахтара суох олорон станцияны өрүһүйэ ыстаныах курдук дьүккүк ґыналлара. Бу ыстатыйам сырдыгы дьиэ аайы сандаарыппыт сырдык санаалаах дьоннорбор сырдык өйдөбүл буолуохтун.

Макар ЖИРКОВ

Улуустааҕы Винокуровскай аҕыйылар

СҮРЭХТЭН СҮППЭТ СЫЛААС ТЫЛЛАРЫНАН

Тохсунньу 28 күнүгэр И. Е. Винокуров аатынан Хатыҥ Арыы орто оскуолатыгар биллиилээх государственнай деятель, сэрии ыар сылларыгар төрөөбүт норуотугар умнуллубат үтүөнү оҥорбут биир дойдулаахпыт Илья Егорович Винокуров аатын үйэтитэр сыаллаах улууска маҥнайгы Винокуровскай аҕыйылары үөрүүлээхтик аһыы улуус баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччы М. Д. Кокарева «Уҥулуччулаах политическай уонна государственнай деятель» диэн дакылаатынан саҕаланна.

И. Е. Винокуров уола РФ авиациятын туйгуна, «Слава» орден кавалера, Арктическай экспедиция кыттыылааҕа Валерий Винокуров аймахтарын туһунан ахтыыны оҥордо. Уус-Дьаанҥы улууһун Казачье орто оскуолатын үлэтин туһунан СГУ преподавателэ Сергей Григорьев, Намнааҕы педколледж директорын иитэр үлэҕэ солбуйаччы П. Д. Сидорова «Намнааҕы педколледж И. Е. Винокуров аатын үйэтитэргэ ыытар үлэлэрэ» иһитиннэриилэри оҥордулар.

Аҕыйыларга улуус 8 оскуолатыттан 30-тан тахса үөрэнээччи кытыынна. «Биллиилээх государственнай уонна политическай деятель Илья Винокуров төрдүн-уһуун чинчийэн үөрэтии» секциятыгар 17 дакылаат, «И. Е. Винокуров олоҕун уонна үлэтин чинчийэн үөрэтии» секцияҕа 15 дакылаат истилиннилэр. Гимназия 10 кылааһын үөрэнээччитэ Соловьева Айыы Куо «Роль личности в развитии республики» дакылаата үрдүктүк сыаналанан кыайыылааҕынан аатталанна. 1 №-дээх Нам орто оскуолатын 11 кылааһын үөрэнээччитэ Максим Федоров «И. Е. Винокуров уонна саха литературатын туһунан мөккүөрдэр» дакылаата иккис, эмиэ ити оскуола 10 кылааһын үөрэнээччитэ Уваровская Наташа «И. Е. Винокуров — биллиилээх государственнай салайааччы» үлэтэ үһүс миэстэлэннилэр. 1 секцияҕа Көбөкөн орто оскуолатын 9 кылааһын үөрэнээччитэ Галя Жиркова «И. Е. Винокуров саха норуотун дьылҕатыгар сабыдыала», Модут агрооскуолатын 11 кылааһын үөрэнээччитэ Туйаара Степанова «И. Е. Винокуров о подрастающем поколении», Хатыҥ Арыы орто оскуолатын 8 кылааһын үөрэнээччитэ Саша Сивцев, Миша Нестеров дакылааттара бириистээх миэстэлэри үллэһиннилэр.

Бастакы улуустааҕы Винокуровскай аҕыйылар түмүктэринэн кыттыылаахтар аатталыттан рекомендацияҕа улуус ыччата төрөөбүт сирдэрин-уоттарын, олорон ааспыт чулуу дьоннор тустарынан билиэн, үөрэтиэн, чинчийиэн баҕалааҕа, биир дойдулаахпыт Илья Винокуров олоҕо, саха норуотун туһугар ыыппыт үлэтэ үүнэр көлүөнэ өйө-санаата сайдыытыгар сүҥкэн оруоллааҕа ыйыллыбыт. Улуус үөрэнээччилэрэ И. Е. Винокуров олоҕун, үлэтин диринҥник үөрэтиини саҕалаабыттара, элбэх литератураны, архыып документтарын, ахтыылары үөрэппиттэрэ бэлиэтэннэ.

Винокуровскай аҕыйылары үгэскэ кубулутан сыл ахсын ыытарга, үөрэнээччилэр үлэлэрин научнай-чинчийэр дакылаат таһымыгар таһаарарга, дакылааттары түмэн хомуурунньук оҥорорго, бастыҥ үлэлэри улуус, республика хаһыаттарыгар бэчээттэтэргэ, Илья Винокуров аатын сүгэр Казачье орто оскуолатын, Намнааҕы педколлеһы кытта ыкса сибээстээхтик үлэлииллэрин тэрийиини, Илья Винокуров 110 сааһын бэлиэтиир научнай-практическай конференцияҕа бастыҥ дакылааттарынан кыттарга быһаардылар.

Андрей ЗАМЯТИН
«Нам» ТРК редактора

Күннэтэ көрөр дьоммут

ДЭГИТТЭР САЛАЙААЧЧЫ, ДЬОҺУННААХ ДЕПУТАТ

Депутат үлэтэ бүппэт, биири биир солбуйан салҕанан бара турар. Бу киһиттэн элбэх бириэмэни эрэйэр, дьон-сэргэ итэҕэлин толорор туһугар босхо үлэ. Дьоҥҥо туһалааҕы оҥоробун диэн итэҕэлинэн сырдэтэн үлэлиир буоллаххына — Эн дьоллоох киһигин. Бүгүн оннук дьоннортон биирдэстэрин, улуус мунньаҕар икки төгүл суруччу депутатынан талыллан итэҕэл туппут, үйэтин үүнэр ыччаты иитиигэ анаабыт Революй Герасимович Попов туһунан кэпсиибин.

1940 сыллаахха олунньу 4 күнүгэр Чурапчы оройуонун Хатылы нэһилиэгэр Татьяна Матвеевна уонна Герасим Семенович Поповтар диэн ыалга удьуору саҕаччы уол оҕо төрөөбүтэ. Халлаантан таммах да уу түһэрэ баҕалаах буолан хаарыаннаах бэйэлээх алаастар борон буорунан өрүкүйбүттэрэ, үллэҥнэс буола үөскээбит аһыҥа үөн оту-маһы ордорботохторо. Сэрии саҕанааҕы кытаанах сокуоннар доҕуһуоллаах бу иэдээннээх кэм содулларын ийэлээх аҕата тулуйбатахтара, аччыгый Революй тулаайах хаалбыта.

Сэбиэскэй былаас бэйэтин тулаайахтарын умнубатаҕа. Тулаайах хаалбыт уонна кыаммат төрөппүттээх оҕолорго анаан детдомнары, интернаттары аһан үлэлэппитэ. Олор көмөлөрүнэн төһөлөөх элбэх оччотооҕу оҕолор тыыннаах хаалар, үөрэнэр, киһихара буолар дьылҕаламмыттара буолуой. Революй киһи буолар суолун төрдүн булларбыт, иитэн-аһатан улаатыннарбыт Уус-Алдан Томтордооҕу детдомун үйэтин тухары махтальнан ахтар олоҕун биир кэрчик кэмэ. Онон олоҕун суолун төрүттээбит, инники суолун ыралаабыт сирэ - Уус-Алдан оройуона.

Революй кыра сааһыттан кытыгырас уол этэ. Кинини уһун сиргэ сүүрүүгэ, хайыһарынан сырсыыга республика биллиилээх сүүрүгэ Жирков К.М. эрчийбитэ уонна «Уус-Алдан чулуу спортсменнара XX-с үйэҕэ» диэн кинигэтигэр киллэрбитэ. Онуос кылааһы бүтэрэн бэйэтин-бэйэтэ көрүнэр суолга үктэммитэ. Биир сыл тутуу тэрилтэтигэр болуотунньуктаан баран нөҥүө сылыгар бэлэм интернаттаах сиргэ Дьокуускайдааҕы педагогическай училище физкультурнай салаатыгар үөрэнэ киирбитэ. Манна үөрэнэр сылларыгар сүүрүүнэн, хайыһарынан утумнаахтык дьарыктаммыта. Спортивнай ориентирование диэн түргэн сүүрүүнү, дьаныары, тулууру эрэйэр спорт көрүнэ баар. Революй бу көрүнэ үрдүк ситиһиилэнэн республика сүүмэрдэммит хамаандатыгар киирэн төрөөбүт Сахатын сирин чиэһин көмүскэспитэ, киэҥ сиринэн сылдьыспыта. Орел, Свердловскай, Красноярскай, Кемерово, Чита, Хабаровскай, Иркутскай, Соҕуруу Сахалин куораттарга эт-хаан күүрүүтүн, билиини-көрүүнү эрэйэр тыҥааһыннаах куоталаһыылары ааспыта. Ол тухары кыайыы да өрөгөйө, хотторуу да хомолтото ханна барыай?

1965 сыллаахха республика, Россия спортивнай эйгэтигэр балайда биллибит спортсмены, физкультура эдэр учууталын Ленинскэй курдук улахан оройуон 1 №-дээх орто оскуолатыгар учууталынан аныыллар. Манна биэс сыл устата дьоҥҥо-сэргэҕэ биһирэтэн олус таһаарыылаахтык үлэлиир. Элбэх ахсаннаах учууталлар ортолоруттан киһиэхэ эрэ түбэспэт «В.И. Ленин төрөөбүтэ 100 сылынан үлэҕэ килбиэнин иһин» мэтээлинэн наҕараадаланар.

1972 сыллаахха Нам оройуонугар Хамаҕатта орто оскуолатыгар физкультура учууталынан ананан кэлэн ыал буолан өҥ дойдуга олохтоохтук олохсуйар. Манна үс сыл үлэлээт Хатыҥ Арыы орто оскуолатыгар үлэҕэ ананан отут сыл устата оскуола үрүҥ-хара үлэтин барытын үлэлээн кэллэ. Учуутал, директор, директоры солбуйааччы, «Тумарча» үлэ-сыныьалаҥ лааҕырын начальника, профсоюз месткомун председателэ, улуус народнай депутата. Ити этэн аһардахха бэрт судургутук субуруччу ааҕан кэбиһэҕин эрээри эргитэ санаан көрдөххүнэ үлэ араас эриирэ-мускуура, тиийбэтэ-түгэммэтэ элбэх буолааччы. Ол да буоллар мээнэ халтайга хаампатах, сииккэ сиэлбэтэх буоллахххына барыта умнуллар, сыллар-күннэр аастахтарына үрдэ сүөҥэйэ, хоргуна эрэ ордон дьон өйүгэр махтал сураһынын хаалларар.

Урут оскуола дьиэлэрин маһынан, чоҕунан оттон олорор кэмгэ директор ититэр ситимин турбатын «хоонньоһо» сыттаҕына сатанар курдуга. Субу-субу уһуктан турбатын тутан көрө сыттаҕына табыллара. Онтон билигин айылҕа гааһа барахсан кэлиэҕиттэн директордар нус-хас утуйан эрдэхтэрэ. Революй Герасимович дьэ ол иһин оскуолатын гаас оттуунан ититэргэ кыһанан сүүрэн-көтөн 1996 сыллаахха оскуолатыгар улахан гаас котеллара туралларын ситиспитэ. Оскуолаҕа компьютер кылааһа аһыллыбыта, омук тылын үөрэтэр лингафоннай кабинет саҥардыллыбыта, Т-16 уонна МТЗ-82 трактордаммыттара, тустуу саалата тутуллубута. Кини директордыыр сылларыгар учууталлар да олус түмсүүлээхтик, көхтөөхтүк үлэлээбиттэрэ. 10 учуутал Российскай Федерация, Саха Республикатын үөрэхтээх туйгуннара, «Саха-Азия» оҕолоро» стипендиаттарынан буолары ситиспиттэрэ.

Учуутал киэн туттуута — үөрэппит оҕолорун ситиһиитэ. Революй Герасимович туруорсуутунан уонна салайыытынан оскуолаҕа саахымакка уонна көҥүл тустууга улуустааҕы спортивнай оскуола филиаллара аһыллыбыттара. Онтон үүнэн тахсыбыт спортсменнар Эверстова Т.В., Охлопкова М.С., Сивцев И.И., Сивцева Л.И., Павлов К.С., улуус уонна республика чиэһин билиҥҥэ диэри көмүскүүллэр.

Түөрт уонча сыл устата төһөлөөх элбэх оҕо иитиллиитигэр, олоххо сөптөөх суолу булуулларыгар көмөлөспүтэ буолуой? Элбэх буолуо. Бу үлэтэ үрдүк сынабылы ылан 1990 сыл «Россия спордун ветерана», 2001 сылга «РСФСР спордун уонна физическэй культуратын сайдыытыгар үтүөлэрин иһин» знактарынан наҕараадаламмыта. Учууталларын туйаҕын хатаран физкультура учууталларынан, эдэр кэлүөнэни эт-хаан өттүнэн эрчийэр тренердэринэн Аполлон Евтропьевич Охлопков, Иван Агеевич Сивцев, Савва Николаевич Винокуров үлэлииллэр. Оттон Борис Прокопьевич Егоров спорт маастара, Россия үтүөлээх тренерэ, улуус Намнааҕы оҕо спортивнай оскуолатын директора, Егор Николаевич Алексеев аан дойдутааҕы кылаастаах спорт маастара, Кирилл Спиридонович Павлов спорт маастара, тренер. Дьэ, ол иһин Революй Герасимовичка 1982 сыллаахха «Старшай учуутал» аата иҥэриллибитэ.

Кини курдук холку, оҕолору кытта тапсан, тулуйан кэпсэтээччи, кырдьыгы эрэ тутуһааччы, үлэ туһа диэн бэриниилээхтик, кыһаныылаахтык үлэлиир, билиилээх-көрүүлээх киһи аҕыйах. Революй Герасимович сайыҥҥы сыныьалаҥын оҕолор тустарыгар толук ууран туран уон сыл устата , 1978 сылтан 1988 сылга диэри оройуоҥҥа киэҥник биллибит, от оттооһуҥҥа, хортоппуй үүнэриигэ ыпсыммыт былаанын куруутун толорбут «Тумарча» үлэ сайыҥҥы сыныьалаҥын лааҕырыгар начальниктаабыта. «Тумарча» лааҕыр оройуон «Бочуотун Дуоскатыттан» ол сыл түспэт этэ.

Революй Герасимович олоҕун устатын тухары уопсастыба туһатыгар диэн үлэттэн хаһан да туора турбатаҕа. Профсоюз тэрилтэтин үлэтэ олох-дьаһах иирбэ-таарба үлэтин барытын түмэр. Онно профсоюз комитетын председателин салайар оруола куруук баар буолуохтаах. Онтон нэһилиэгин дьоно нэһилиэккэ, «Нам улууһа» муниципальнай тэрээһин иккис, үһүс ыҥырыылаах мунньахтарыгар бэйэлэрин депутаттарынан талбыттара. Улуус мунньаҕын депутаттара Революй Герасимовиһы олох-дьаһах боппуруостарыгар бастайаннай комиссия председателинэн талбыттара. Мунньаҕынан быһаарыллар боппуруос үгүс, баҕа да санаа баһаам бөҕө буоллаҕа дии. Ону барытын ситэрэргэ үп-харчы тиийбэт.

Кини туруорсар боппуруоһа хаһан баҕарар тирэхтээх, быһаарыылаах буолар. Биир дойдулааҕа И.Е. Винокуров төрөөбүтэ 110 сылынан сибээстээн таас оскуола тутуутун туруулаһан туруорсан, Ил Түмэн депутаттарын улуус дьаһалтатын санааларыгар холбоһон боппуруос быһаарыллар кыахтанна.

Бүгүн Революй Герасимович үтүө доруобуйалаах үлэ үөһүгэр сылдьан үбүлүөйүн көрсөр. Эр киһи үлэтэ тахсыылаах буолуутугар бөҕө тыыла — дьиэ кэргэнэ быһаарар оруоллаах. Кэргэнэ Екатерина Михайловна эмиэ убаастанар учуутал. Учууталлар диэн киэһэ сарсыарда икки хараҥаны ыпсарар үлэһиттэр. Кыыстара Анастасия ийэлээх аҕаларын холбурдарыгар иитиллибит буолан эмиэ учуутал идэтин баһылаабыта, билигин үөрэх управлениетыгар үлэлиир.

Этэҥҥэ буол, норуот депутата
РЕВОЛИЙ ГЕРАСИМОВИЧ!

И. КРИВОШАПКИН,
журналист

Төлөбүрдээх төрүөкнэ бэчээттэнэр

Кыстык: балаһыанньа хайдаҕый?

СҮӨҺҮ УОННА СЫЛГЫ ТУРУГА МӨЛТӨӨТӨ ...

(Бүтүүтэ. Иннин 1 стр. көр)

Бүлүү улууһугар барыта 737 төбө сүөһү мөлтөх туруктаах бириинэ, ол иһигэр Үөһээ Бүлүүгэ 265, Бүлүүгэ 259, Ньурбаҕа 177, Сунтаарга 36 төбө; 82 төбө эмиэ итинник туруктаах сылгы баар: Бүлүүгэ 74, Ньурбаҕа 7, Сунтаарга 1 төбө.

Верхоянскай улууһугар сайыҥҥы-күһүҥҥү халаанналаһын түмүгэр Дьааны өрүс кытылларынан сылгы хаһыытын сирэ муус анныгар хаалылар. Онон сылгыны аһатар сирдэри уларытыы барда. Табалаах, Арыылаах, Адыаччы, Сыһыы Мэйии нэһилиэктэриттэн сылгылары Сартаҥ уонна Барылас нэһилиэктэрин сиригэр-уотугар, хайа таллаҕар үүрүү тэрилиннэ. Өймөкөөнгө хаар халыга соччо улахана суох — ортотунан 8-10 см. Онон кыстык иккис аҥарыгар манна сылгыны күүскэ хаамтарыы, хаһыы суолун хаҥатыы тэриллиэҕэ.

Кыстык үс ыйыгар илин энгэр улуустарга барыта 133 төбө сылгы өлүө (былырыын баччаҕа 114 төбө этэ), ол иһигэр Аммаҕа 30 (37), Мэҥэ-Хаҥаласка 36 (25), Таатта 28 (28), Уус-Алдаҥа 22 (15), Чурапчыта 17 (9) төбө.

2004-2005 дьылга кыстыгы этэҥҥэ туоруурга, сүөһүнү уонна сылгыны улаханнык энчирэппэт туһугар республика Тыатын хаһаайыстыбатын министерствота маннык дьаһаллары ыпыммыта:

1. 2004 сыл атырдьах ыйын 18 күнүгэр СР Правительствотын 980 № дьаһалынан сайыҥҥы халаан уутугар эмсэҕэлээбит Верхоянскай, Муома, Өймөкөөн уонна Орто Халыма улуустарыгар көмө оҥоһулунна. Ол курдук, Верхоянскайга уу суолунан 600 тн. (200 тн. зернофураж, 400 тн. уотурба), Муомаҕа 120 тн., Өймөкөөнгө 500 тн., Орто Халымаҕа 500 тн. эбии аһылык тиийдэ.

2. Бу кыстыгы туоруурга республика бары көрүҥнээх хаһаайыстыбаларыгар эбии аһылыгынан хааччыллыы балансата оҥоһуллубута уонна СР Правительствотынан 2004 сыл сэтинньи 22 күнүгэр бигэргэммитэ.

3. Эбии аһылыгынан хааччыллыыга уонна сылгы хаһыытыгар уустук балаһыанньа үөскээбитинэн эбии аһылык резервнэй фондатын тэрийиигэ биһиги министерствобытыгар 2004 сыл ахсыннэ 23 күнүгэр министр бирикээһэ тахсыбыта. Бирикээскэ уустук балаһыанньалаах улуустарга быһаччы көмө кээмэйэ, толороччулар чопчуламмыттара. Ол курдук, аастыт нэдиэлэҕэ министерство сүөһүнү иитиигэ, ветеринарияҥа департаменнарын специалистара илин энгэр улуустарынан сылдьан кэллилэр.

Холобур, Уус-Алдан улууһун 12 нэһилиэгэр тыһыынчаттан тахса төбө ынах сүөһүнү аҕыйатыы барбыт, өссө даҕаны 359 ынах сүөһү уонна 125 төбө сылгы мөлтөх туруктаахтар.

Сылгыга кулуннааһын, сиргэ охтуу баар, ону барытын аахталаан, сүтүү аҕаан иһэллэр. Билиҥҥи туругунан, улууска үс тыһынчаттан тахса сылгыны тиэргэн таһыгар аһаталлар. Специалистар илин энгэр улуустарга хаар бары сиринэн 70 см халыҥын, эбиитин өссө хаар үөһэ уонна алын өттө кытаатан, чигдийэн эрэрин дьиксинэ бэлиэтииллэр. Оту лабораторнай чинчийии түмүгэр окко каротина 91 бырыһыан тиийбэт, ол аата хагдаҥ оту сиэтэллэр. Онон улуус олохтоохторо эбии 600 тонна оту атыылаһары, оту тиэйии иһин төлөбүр 20 бырыһыанын уматыгынан эрдэттэн төлөһөрү туруорсубуттар. Оттон чуолаан бу улууска эбии оту, комбикорманы тиэйии билиҥҥитэ былаан быһыытынан толору барар. Уопсайа республика үрдүнэн былааннаммыт кээмэйтэн 30-тан тахса бырыһыан от уонна эбии аһылык тиэйилиннэ.

Ити курдук, республика үрдүкү салалтата, Тыа хаһаайыстыбатын министерствота сүөһү кыстыгар үөскээбит балаһыанньаны быһааларга, кэмигэр көмөнү тэрийэн сүөһүнү улаханнык энчирэппэт туһугар киэҥ өрүттээх үлэ ыытыллар. Правительство дьаһалынан кыстыкка уустук балаһыанньалаах улуустарга эбии аһылыгы тиэйиигэ уматык ороскуотун бюджет уйунар.

Онон кыстык хаалбыт ыйдарыгар министерство сүөһүнү иитиигэ уонна племенной үлэҕэ департамена эбии аһылыгы улуустарынан тириэрдии усулуобуйатын хонтуруоллуур, контрактары түһэрсэр уонна оператордар тиэйиигэ-таһыыга үлэлэрин толоруутун сүрүннүүр. Ордук чуолаан бары көрүҥ хаһаайыстыбаларга сылгы хаһыытын туругун кэтээн көрөн эбии аһатыы, сылгыны атын сиргэ көһөрүү хонтуруолланыахтаах. Ынах сүөһү маассабай төрөөбүн кэмигэр бэлэмнэнии үлэлэри эрдэттэн тэрийэн саҥа төрөөбүт ньирэйи энчирэппэт туһугар үлэни тэрийиэххэ. Эбии аһылык тиийбэт улуустар нэһилиэктэригэр, хаһаайыстыбаларыгар эбии аһылыгы уонна минеральнай эбиликтэри тириэрдиини хааччыйыахха.

Валерий ФОМИН,
тыа хаһаайыстыбатын министерствотын сүөһүнү иитиигэ департаментын начальника

Сдается 3-хкомнатная квартира в районе магазина «Юбилейный». ***Обр. по адресу: ул. Ойунского, 4***

Продаем 1-комнатную приватизированную квартиру в районе 2-хэтажек, 1 этаж, без ремонта, недорого.
Тел. посредника: 41-0-72 после 18 часов

Считать недействительным утерянный паспорт 9801 № 350898, выданный 15.03.2002 г. Намским ОВД на имя Степановой Анастасии Федотовны.

Считать недействительным утерянный паспорт, страховое свидетельство, полис медстраха, выданные на имя Иванова Константина Николаевича

ИҺИРЭХ ТЫЛЛАР

Үрдүккэ, сырдыкка утуйбут күндүтүк саныыр учуутал-быстын **МАРИЯ ЕГОРОВНА СТРУЧКОВАНЫ** 50 сааскын туолар кэрэ-бэлиэ күҥүнэн истиҥник эҕэрдэлиибит!

Баҕарабыт кытаанах доруобуйаны, үлэҕэр үрдүк ситиһиилэри, дьиэ кэргэниҥ, аймахтарыҥ истиҥ тапталларыгар уйдаран өссө да дьоллоохтук-соргулаахтык олор диэн баҕа санаабытын тиэрдэбит.

Таллан Бүрэ аатынан Бөтүк орто оскуолатын 1996 с. выпускниктара

Күндү коллегабытын омук тылын учууталын **СТРУЧКОВА МАРИЯ ЕГОРОВНАНЫ** үйэ аҥардаах үбүлүөйүнэн итиитик-истиҥник эҕэрдэлиибит!

Баҕарабыт мэлдьи үөрүү-көтүү энэрдэстин, амарах санаа аргыстастын, дьол-соргу доҕордостун, ыарыы ыалласпатын, хомолто холбоспотун, кырдьар диэни билиммэккэ, сиэннэриҥ, чугас аймахтарыҥ тапталларыгар бигэнэн этэҥҥэ олор, дьол-соргу тосхойдун. Үтүө көмөҥ, сүбэҥ-аманаҥ иһин истиҥник махтанабыт.

Эҕэрдэни кытта Намтан Поповтар, Барамыгиннар, Бугаевтар, Саввинов И.К., Дьокуускайтан Маша, Сеня, Сахаяна, Эбэҥ-Бытантайтан Надя Попова

Күндүтүк саныыр ийэбитин, эбэҕэбитин **ЗОЯ ЕГОРОВНАНЫ** 55 сааскын туоларгынан истиҥ тапталбытын, баҕа махталбытын этэн туран эҕэрдэлиибит!

Куруук бу курдук сырдыгынан сыдьаайа, алгыһынан айхаллыы, сүбэ-ама, өйөбүл-тирэх, дьол уйата буолан уһуннук, доруобайдык, дьоллоохтук олор.

Көбөкөнтөн уолук, кийиитик, сиэннэриҥ Игорь, Дьулус, Жора

Поздравляем нашего дорогого **АЛЕКСЕЯ АФАНАСЬЕВИЧА СТЕПАНОВА**, отца, деда наших семей, мужа с днем рождения — 70-летием!

Желаем здоровья, береги себя ради нас. Мы все любим, уважаем, ценим. Твой пример в жизни нас учит всему доброму и трудолюбию.

Дети: семьи Мординовых и Степановых, г. Якутск, супруга

Концерн «Сахабулт» предлагает индивидуальным предпринимателям беспроцентный товарный кредит на реализацию.

Требуются документы: ходатайство глав администраций наслегов, ИНН, свидетельство о регистрации в налоговых органах, паспорт.

Принимает от населения кожевенное сырье, конский камус свыше 40 см., оказываем услуги по выделке кожи, пушнины и камусов, а также производит ремонт кожевенных и меховых изделий. Принимает от населения индивидуальные заказы на пошив меховых и кожаных изделий, обуви.

Справки по тел. 46-36-89, 46-22-23, факс 46-10-00

МАХТАНАБЫТ

Тохсунньу 11 күнүгэр уолум үлэлиир сириттэн докумуонун уоран ыланнар саная бөҕөҕө түһэ сыыппыт. Докумуоннарбытын түргэнник буларга көмөлөспүт ст. лейтенант Павлова Ольга Александровнаҕа, АТС оператора Колосов Николай Егоровичка уонна ис дьыала бары үлэһиттэригэр баҕа махталбын тиэрдэбин.

Үлэҕитигэр үрдүк ситиһиилэри, тус олохтутугар дьолу баҕарабын.

Матрена Дмитриева

* * *

Кэнники сылларга олус чаастатык, саһыран эбитэ дуу, доруобуйам сыл аайы мөлтөөн ылар буолла, ыарыйдахпына терапевт-врачтар Шестакова Е.А., Максимова В.А., участковай врачым Михайлова Р.М. олус сөптөөх диагноһы туруоран эмтиилэрин иһин ийэлии истиҥ махталбын тиэрдэбин. Сүрэхпиэм 2005 сыл тохсунньу 1 к. мөлтөөн, давлением тахсан ыалдьан эрэйдэммиппэр күүскү стационар врача Максимова В.А., м/с Л.Н. Протопопова көрөн-истэн эмтээбиттэригэр улахан махталбын тиэрдэбин. Күүс-көмө буолбут бу аатталлыт маҥан халааттаах аанньаллара буолаллар мин санаабын көтөҕөн, үтүөрэн, дьиэ кэргэним ортотугар 4 оҕом, 9 сиэннэрим, 1 хос сиэн кырачаан киһичээн сиэним оҕотун быйыл үрдүк үөрэҕи, агроном идэтин баһылыыр сиэним Ньургуйаана, бары сиэннэрим күүс-көмө буолбуттарыгар собус-соҕотоҕун иитэн киһи-хара үлэһит оҥортообут оҕолорбор, сиэн диэн тугун биллэрбит көмүс чыычаахтарбар 3 кыыспар, 1 уолбар, күтүөттэрбэр, эмтээн үтүөрдүбүт врачтарбар баҕа махталбын тиэрдэн туран ийэлии истиҥник махтанабын, дьолу-соргуну, үлэҕитигэр өссө үрдүк ситиһиилэри баҕара хаалабын «Эҥсиэли» хаһыат нөҥүө күүс-көмө буолбуккутугар!

Мария НиколаевнаРуфова , 4 оҕо соҕотох ийэтэ, 9 сиэн, 1 хос сиэн эбэтэ, медицина ветерана

Өбүгэҥ үгэһин умнума!

СИЭРДЭЭХ БИЛИИЛЭР

(Бүтүүтэ. Иннин 13 нүөмэргэ көр)

Бэс ыйа — бэс сутукатын бэлэмнээһин, от ыйа — оттоохун, тиргэ ыйа — куска тиргэлээһин, атырдьах ыйа — оту кэбиһии, балаҕан ыйа — кыстыкка көһүү ыйдара этилэр.

Хонук диэн суукканы аатты ыыллар. Хонон, утуйан тур да биир хонук. «Икки хонугунан кэлэр, үс хонугунан төннөр» диэн буолара.

Омурҕан: уһун омурҕан, кылгас омурҕан, ол аата үлэ быыһыгар аһаахын, эбэтэр үлэлиир кэми эмиэ итинник аатты ыыллара.

Күөс быстыҥа, холобур, тоҥ күөс быстыҥа биир чаас кэриҥэ буолар.

Биир ууну утуйуу диэн 2-3 чаас кэриҥэ аатта нар.

Ордук суҥалы, түргэни кэмниргэ «көрүөх бэтэрээ өттүнэн, чыпчыпыйыах түгэнэ, чаҕыйан курдук» диэн, о.д.а. тутталлара. Оттон хамсааһын түргэнин-быстааныын быһааран өссө «быт, кутуйах хаамыытынан, кыл тыыныынан, тыын быстарынан» эҥин диэн этэллэрэ.

Күн-дьыл төһө буолбутун бэлиэтиир араас ныыма баара. Ол курдук суукка кэминэн быһаарыы түүн үөһэ, күн орто, [illegible] хатыыта, күн ойуута, күн киириитэ, им сүтүүтэ о.д.а. араастаах. Оттон үлэ-хамнас көрүҥүнэн: сарсыардаанҥы ыам — 6 чаас, күнүскү ыам — 12 чаас, түөртүүр ыам — күнүс 4 чаас, киэһээҥи ыам — 9 чаас киэһэ буолара. Сарсыарда чэй, киэһэ чэй, күнүскү омурҕан, киэһээҥи омурҕан диэн баара.

Окко киирии — от ыйын 12 күнэ, бу эмиэ олоххо-дьаһахха улахан бэлиэ күн. Хотуур ортото, ол аата атырдьах ыйын ортото, от үлэтэ ортолоспут буолуохтаах. Хотуур хаалыыта — балаҕан ыйын ортото, от үлэтэ бүтэн, кыстыкка көһөллөр, сүөһү далга аһаан барар кэмэ.

Кэми, дьыны ити курдук бэлиэтээһин православнай итэҕэли ыльыыы кэнниттэн таҥара күнэ эринэн солбуллубута:

Ыам ыйын 22 күнэ — сайыҥҥы Ньукуопун, сайын саҕаланыыта.

Бэс ыйын 3 күнэ — саар Көстөкүүн, анды киирэр кэмэ.

От ыйын 12 күнэ — Бөтүрүөп, окко киирэр кэм.

Атырдьах ыйын 15 күнэ — Бастакы Ыспаахап, хотуур ортото.

Балаҕан ыйын 14 күнэ — Сэмэнэп, от үлэтин бүтүүтэ.

Балаҕан ыйын 27 күнэ — Иҥнийээнэп, эһэ арҕаҕар киирэр, кыстыкка көһүү.

Алтынньы 14 күнэ — Бокуруоп, суол туруута, кыһын саҕаланыыта.

Сэтинньи 8 күнэ — Миитэрэйэп, идэһэ сиир кэм, о.д.а.

Урут сахаҕа бачча сыллаахха төрөөбүтэ-өлбүтэ диэн суоҕа. Ол оннугар ити саҕана буолбут бэлиэ түбэлтэлэри, событиелары ахталлара: халыҥ хаар дьыл уончалаах оҕо этэ, кураан дьыл, улахан уу дьыл уо.д.а. оло ҕуран киһи сааһын аа ҕаллара.

Онон саха омук урут сурук-бичик суоҕар кэми итинник кээмэйдээн, бириэмэни аа ҕан олорбута.

Д. УСОВ — Элгээйинскэй

МАХТАНАБЫН

Мин оҕом Нам улуустаа ҕы гимназиятын 10 «б» кылааһын туйгун үөрэнээччитэ Соловьева Айыы Куо айар дьоҕурун сыаналаан, быыстапка-стендэ оҥорбут уонна бастакы кинигэтин таһаарбыт, элбэх сыраларын биэрэн үлэлээбит Намнаа ҕы оҕо библиотекатын үлэһиттэригэр: сэбиэдиссэй Петрова Альбина Петровнаҕа, библиограф Корнилова Вера Афанасьевнаҕа, ведущай библиотекарь Атласова Раиса Петровнаҕа, методист Кривошапкина Любовь Николаевнаҕа, Бочкарева Варвара Ефремовнаҕа уонна улуустаа ҕы киин библиотекаҕа үлэлиир ведущай библиограф Колпашникова Анастасия Степановнаҕа кинигэтин бэчээттээн таһаарбытыгар барыгытыгар улахан махталбын тириэрдэбин.

Баҕарабын эһиэхэ чэгиэн доруобуйаны, ыраас, сырдык халлааны, тус олохтутуга ра дьолу-соргуну. Сыралаах үлэҕит куруутун үтүө түмүктэрдээх буоллун, талааннаах оҕолору бу курдук үрдүккэ, кэрэҕэ кынаттыы туруҥ диэн алгыспын тириэрдэбин.

Махталы кытта Соловьева Д.М.

ИДЬУО иһитиннэрэр

ОҔОНУ, ЭМЭЭХСИНИ АҤАР КЫРЫЫ КЫРБЫЫЛЛАР

Тохсунньу 24 күнүгэр Нам селотун олохтоохо гр-ка Фалкутдинова сааһын ситэ илик уолун кырбаабыттар. Буруйдаахтар тутулла иликтэр. Тохсунньу 27 күнүгэр Аппааныгы Эверстов кладовкатыгар киирэн 9000 солк. суумалаах малысалы уорбуттар. Уоруйахтар тутуллубуттар.

Тохсунньу 28 күнүгэр гр. Сергучеву кырбаабыттар. Тохсунньу 29 күнүгэр 71 саастаах гр-ка Дорофеева кырбанан хирургическай отделениеҕа киирбит. Бу күн Модут олохтоохо гр. Терехов массыынатынан остуолбаҕа анньыллыбыт. Тохсунньу 30 күнүгэр аны Нам селотугар Ленин уул. 13 №-х дьиэтин таһыгар Оконешников Я.И. массыынатынан остуолбаны астарбыт.

Тохсунньу 28 күнүгэр «Илгэ» ПО Дьокуускайга баар киин кассатыгар 50 солк. бассыыбай харчы булуллубут.

Нэдиэлэ устата 48 киһи административнай эппиэтинэскэ тардыллыбыт, ол иһигэр общественнай миэстэҕэ итирик сылдьыы иһин 25, бытархай күлүгэннээһин иһин 9 киһи, 1 саа ҕын ситэ илик оҕо итирик сылдьан. ГАИ 253 транспоры бэрэбиэркэлээбит, 36 боротокуол толорбут, ол иһигэр 4 итирик суоппарга, стоянкаҕа 2 транспорт туруоруллубут.

Выражаем глубокое соболезнование мастеру СХПКК «Үрүҥ-Ас» Оконешниковой Наталье Михайловне и Василию Григорьевичу, детям, внукам в связи с кончиной после тяжелой продолжительной болезни родной тети
КОПЫЛОВОЙ
Марии Федоровны.
Коллеги

Редактор В.Г. Касьянов
тел. 41-3-32
ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура — **41496**; ;
бухгалтерия — **41332**;
факс — **41332**;
иллюстрация уонна реклама (секретариат), редакционнай издательскай система — **41141**

Тэрийэн таһаараччылар: СР Правительствота, «Нам улууһун «Эҥсиэли» хаһыат редакцията» государственнай учреждение. Маассабай информация средстволарын туһунан РФ сокуоннарын тутуһуну хонтуруоллуур уонна регистрациялыыр РФ бэчээккэ Госкомитетын СР региональнай управлениетыгар 2003 с. бэс ыйын 20 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ — **ПИ №19-0428.**

Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэҕитин, дьиэҕит аадырыһын чопчу ыйыҥ. Редакцияҕа кириибит суруктар төннөрүллүбэттэр. ***Автор этэрэ хаһыат санаатыныын мэлдьи биир буолбат.***

***"ЭҤСИЭЛИ"* - Нам улууһун хаһыата.**
678380, Саха Республиката, Нам с., Заложнай уул. 4.
E-mail: editor@namtsy.sakha.ru

"Эҥсиэли"
хаһыат редакционнай-издательскай ситимигэр талыллына уонна таҥыллына.
Хаһыат Дьокуускайга "Сахаполиграфиздат" НИПК бэчээттээнэ, Орджоникидзе уул. 38.
Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бэчээт. лист.
Көҥүл сыананан атыылаар
Индекс — 54889. Тираһа — 2394
Бэчээккэ илии баттанна —12:00 ч. 4.02. 2005
Сакаа ҕын №-рэ — 15